

plot zaten, telefonisch of per brief gewaarschuwd waren; die samenkomsten vonden soms in het ziekenhuis maar vaker in hotels of restaurants plaats – de gijzelaars en de hunnen werden ‘verwend in alle restaurants, omdat het al heel spoedig bekend was dat één dergenen die mede aan tafel zat, gijzelaar was. Dan was er zelfs in de droogste gelegenheid nog wel een borrel of een goede fles wijn te krijgen.’¹

Dit systeem werd ook van Gestel uit toegepast. Eén Gestelse gijzelaar ontmoette zelfs eens in Den Bosch alle leden van zijn kegelclub – het is, achteraf gezien, haast onbegrijpelijk dat al deze clandestiene samenkomsten, die (met enkele onderbrekingen) ruim twee jaar lang zijn volgehouden, aan de Duitsers zijn ontgaan.² Of zagen zij ze in een later stadium, toen zij eigenlijk alle belangstelling voor de gijzelaars verloren hadden, maar door de vingers? De *Unterkommandant* van ‘De Ruwenberg’ ging van eind ‘42 af zo ver dat hij de gijzelaars toestond, eens in de drie maanden drie etmalen thuis door te brengen. Wel werd die regeling spoedig opgeheven maar z.g. bezoeken aan het ziekenhuis in Den Bosch waren ook voor de Indische gijzelaars mogelijk, eerst alleen in ploegverband met Duitse bewaking er bij, later met een pasje dat één dag geldig was, nog later weer met een Duitse militair als begeleider, maar de *Unterkommandant*, die ook zelf omkoopbaar was, had toen de toezegging gedaan dat er steeds een soldaat zou meegaan die bereid was, tegen betaling van vijf gulden de ‘zieke’ gijzelaars hun gang te laten gaan. De regeling van het driedaags verlof werd eind ‘43 hersteld met dien verstande dat toen slechts telkens vier gijzelaars er gebruik van mochten maken.

*

Dat de gijzelaars het oorlogsnieuws met extra grote aandacht volgden, spreekt vanzelf. Zij waren daartoe niet op de z.g. legale pers aangewezen – ook diverse naar binnen gesmokkelde illegale bladen en Engelse luchtpamfletten werden in de kampen van hand tot hand doorgegeven. In Haaren

¹ M. J. E. M. Steijns in *Gedenkboek Gijzelaarskamp Haaren*, p. 150. ² Eens was een vrouw van een Gestelse gijzelaar zo onvoorzichtig, aan de *Sicherheitspolizei* in Den Haag te schrijven dat haar man die ze, schreef ze, in Den Bosch ontmoet had, er zo slecht uitzag; kon hij niet in vrijheid gesteld worden? De *Kommandant* van Gestel werd onmiddellijk gewaarschuwd, maar de kampeiding redde zich uit de moeilijkheden door te beweren dat die clandestiene bezoeken uitsluitend onder de voorzanger van de *Kommandant* mogelijk waren geweest.